

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Овчаренка Дмитра Миколайовича

на тему: «Наукові засади підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств»,

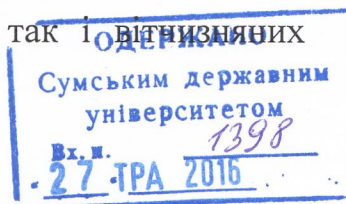
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження

Ефективний розвиток економічних об'єктів різних рівнів неможливий без ощадливого споживання наявних енергетичних ресурсів. Така ситуація обумовлена скороченням запасів невідновлюваних паливно-енергетичних ресурсів та постійним зростанням їх ціни. Зважаючи на це, напрямками реформування вітчизняної промисловості в енергетичній сфері, як основного споживача енергоресурсів та джерела високої енергоємності валового внутрішнього продукту України, мають стати: енергозбереження, збільшення частки відновлюваних джерел енергії в структурі енергетичного балансу та оптимізація енергопостачання. Їх реалізація дозволить значно підвищити рівень конкурентоспроможності промислових підприємств України як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Отже, у контексті сучасних ринкових процесів, перед менеджментом вітчизняних промислових підприємств постає завдання побудови ефективної системи управління енергозбереженням, що може бути розв'язане лише за умови системного підходу, методологічні засоби якого б забезпечували прийняття обґрунтованих управлінських рішень та реалізацію комплексу ефективних проектів для зменшення витрат і втрат енергетичних ресурсів. Однак, сьогодні все ще бракує ринково обґрунтованих теоретичного та методичного забезпечення щодо ефективного управління енергозбереженням промислових підприємств, що і обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Овчаренка Д. М.

Науково-практичне завдання, вирішенню якого присвячена дисертаційна робота, знайшла відображення в працях як зарубіжних, так і вітчизняних

вчених, що складає наукове підґрунтя для продовження наукового пошуку. Однак, узагальнення досягнень наукової думки цих вчених свідчить про фрагментарних та незавершений характер їх досліджень у окремих теоретичних та прикладних аспектах, що потребують пошуку шляхів комплексного вирішення існуючих проблем у даному напрямку дослідження.

Погоджуємося з автором, що поглиблення вимагає питання оцінки інвестиційної привабливості проектів з енергозбереження з урахуванням впливу факторів невизначеності обумовленими сучасними ринковими трансформаційними процесами. Невирішеними залишаються питання формування ефективного механізму мотивації персоналу до енергозбереження з позиції вибору оптимальної структури мотиваційного комплексу. Крім того, актуальною залишається проблема вибору оптимальної стратегії енергозбереження з урахуванням впливу інших можливих стейкхолдерів з точки зору мінімізації фінансових ризиків підприємства.

Таким чином, розроблені та удосконалені дисертантом методичні засади та практичні рекомендації щодо підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження слід вважати цілком актуальними та такими, що мають важливе теоретичне та практичне значення.

2. Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів наукових досліджень Сумського державного університету та Національної металургійної академії України. Зокрема, до звіту за темою «Формування системи соціально-економічної безпеки при розподілі та використанні водних ресурсів в Україні» (№ ДР 0111U003566) увійшли пропозиції щодо оцінки еколого-економічної ефективності використання водних ресурсів в енергетичних господарствах підприємств; за темою «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (№ ДР 0107U001146) – проаналізовано вплив застосування різноманітних структур мотиваційного комплексу на рівень умотивованості персоналу до енергозбереження, що підтверджує значущість пропозицій дисертаційної роботи для розвитку теорії та практики управління підприємствами.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення з матеріалами дисертації, автореферату та публікаціями здобувача дозволило дійти висновку, що положення, висновки та рекомендації дослідження є обґрунтованими і достовірними, що ґрунтується на таких аргументах.

Теоретичною базою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, інвестиційного менеджменту, сучасні концепції управління енергозбереженням, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі управління інвестиціями та енергоресурсами. Емпіричною базою дослідження є дані спеціальних обстежень промислових підприємств, їх інвестиційних проектів, офіційні матеріали Державної служби статистики України. Методологія дослідження ґрунтується на сукупності адекватних предмету та об'єкту дослідження методах: узагальнення та порівняння, абстрактно-логічного, системно-структурного аналізу, економіко-математичного моделювання, нечіткої логіки.

Достовірність результатів дослідження підтверджується достатньою кількістю статистичної інформації, проведенням власних досліджень здобувача, адекватністю побудованих за допомогою економіко-математичних методів. Впровадження пропозицій дисертації на двох підприємствах та в навчальний процес підготовки фахівців Сумського державного університету підтверджують зацікавленість практиків у результатах дисертаційної роботи та обґрунтованість і достовірність результатів.

Основні положення дисертаційного дослідження пройшли всі види апробації: вони опубліковані у достатній кількості наукових статей – 8, доповідалися на 9 науково-практичних конференціях, що свідчить про ознайомлення наукової громадськості з результатами дослідження здобувача.

Таким чином, це свідчить про достатній рівень обґрунтованості і достовірності сформованих у дисертаційній роботі положень та отриманих результатів.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, що характеризуються суттєвою науковою новизною і свідчать про особливий внесок здобувача в розвиток економічної науки, який полягає у вирішенні науково-практичного завдання щодо удосконалення і розвитку теоретичного і методичного забезпечення з підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств.

Серед наукових положень, висновків і рекомендацій, що становлять наукову новизну можна виділити наступні.

У роботі обґрунтовано концептуальні засади менеджменту з енергозбереження на промислового підприємства із застосуванням ключових положень системного підходу, що дало змогу конкретизувати його цілі, завдання, принципи та визначити функціональні складові (стор. 22-23). Автором запропоновано узагальнення щодо менеджменту енергозбереження на промисловому підприємстві, що ґрунтується на безперервному циклі Шухарта-Демінга (стор. 24).

На основі аналізу систематизованих понять «менеджмент» та «енергозбереження» була уточнена змістовна і структурно-логічна сутність поняття «менеджмент з енергозбереження» (стор. 25).

Істотне місце у дисертаційній роботі автором відводиться аналізу результативних факторів енергозбереження на промисловому підприємстві, у якості яких розглядаються фактори забезпечення належної якості енергетичних ресурсів та зменшення технологічно обумовлених втрат (стор. 64-68, 70-76). За результатами проведеного дослідження здобувачем запропоновано механізм здійснення контролінгу та підвищення якості енергетичних ресурсів (стор. 69).

Удосконалено методичний підхід до формування механізму мотивації працівників підприємства до енергозбереження (стор. 89). Він передбачає формування системи факторів мотивації енергозбереження на основі аналізу мотивів працівників та обрання з її допомогою оптимальної структури мотиваційного комплексу.

Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки інвестиційної привабливості проектів з енергозбереження в умовах невизначеності, що

ґрунтується на застосуванні ієрархічного дерева логічного висновку та використанні сформованої нечіткої бази знань (стор. 91-107). Автором запропоновано перелік критеріїв за якими проводиться оцінка інвестиційної привабливості проекту з енергозбереження (стор. 94-95); визначено їх відносні вагомості (стор. 100-101); запропоновано методичний підхід до визначення черговості реалізації проектів з енергозбереження (стор. 122).

Заслуговує на увагу удосконалений здобувачем науково-методичний підхід до формування сценаріїв енергозбереження промислового підприємства, що ґрунтується на застосування моделі формального нейрона (стор. 130); методичний підхід з визначення оптимального сценарію енергозбереження з урахування можливих впливів різнорідних стейкхолдерів (стор. 134-139).

Автором розвинуто науково-методичний підхід до визначення комплексного економічного ефекту від можливого впровадження альтернативних проектів з енергозбереження, що передбачає врахування зміни вартості експлуатації обладнання, зменшення вірогідності виникнення аварійних ситуацій та ін. (стор. 166).

Усі авторські наукові доробки логічно узгоджені в узагальненій схемі планування та реалізації ефективної діяльності з енергозбереження на промисловому підприємстві (стор. 156).

Аргументація новизни пропозицій дисертації дозволяє підтвердити наявність вперше запропонованих, удосконалених положень та таких, що дістали подальшого розвитку відносно теоретично-методичного підґрунтя забезпечення економічної ефективності менеджменту енергозабезпечення промислових підприємств.

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

За результатами досліджень дисертант опублікував 19 наукових праць, з яких 12 належить особисто автору. Основні положення, висновки і результати дослідження вичерпно викладені в 8 статтях у наукових фахових виданнях України (з яких 2 входять до міжнародних наукометричних баз), одній статті у науковому виданні іншої держави, одному розділі у колективній монографії, 9

публікацій у збірниках тез доповідей конференцій. Достатньо широкою є і географія публікацій.

Загальний обсяг публікацій за темою дисертації становить 6,92 друк. арк., з них особисто дисертанту належить 5,95 друк. арк.

Обсяг, зміст і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

6. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Зміст автореферату відображає основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, не містить інформації, яка не представлена у дисертації, повно відображає її зміст та відповідає структурно-логічній побудові.

7. Значення дослідження для науки та практики, шляхи використання його результатів

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю застосування розроблених в дисертаційній роботі науково-методичних підходів як для проведення подальших досліджень, так і у практичній діяльності. У цілому результати дисертації спрямовані на вирішення важливого науково-практичного завдання, що виявляється в розробленні нових та вдосконаленні існуючих методичних підходів до підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження зокрема, в частині оцінювання інвестиційної привабливості проектів з енергозбереження, формування відповідних стратегій та механізмів мотивації підприємства.

До основних положень дисертації, що мають теоретичне значення і відрізняються науковою новизною, доцільно віднести такі:

мотиваційний механізм енергозбереження на промисловому підприємстві (стор. 89);

визначення поняття «менеджмент з енергозбереження» щодо збагачення його змісту для досягнення кінцевої мети діяльності підприємства (стор. 25).

До положень наукової новизни, що мають практичне значення доцільно віднести:

вперше розроблений науково-методичний підхід до багатокритеріальної оцінки інвестиційної привабливості проектів з енергозбереження на промислових підприємствах (стор. 100-105);

науково-методичний підхід до формування сценаріїв енергозбереження промислового підприємства (стор. 130-134);

науково-методичний підхід до прийняття управлінських рішень щодо альтернативного вибору проектів з енергозбереження з урахування комплексних економічних ефектів (стор. 166).

Практичне значення одержаних результатів визначається їх впровадженням у господарську діяльність таких підприємств: ПАТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш» (акт № 14-1637 від 08.09.2015 р.), ТОВ «Укрнафтозапчастина» (акт № 126 від 19.10.2015 р.), а також використанням у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін «Мотиваційних механізм підприємства» та «Стратегічне планування електроенергетичного виробництва» (акт № 1 від 11.11.2015 р.).

8. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Овчаренком Д. М. результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі.

1. При визначенні змістовної сутності поняття «менеджмент з енергозбереження» (стор. 25) як економічної категорії можливо було б вказати не тільки на забезпечення стійкого розвитку економічного об'єкту, а на його ефективне функціонування і розвиток.

2. Запропонований автором механізм здійснення контролінгу та підвищення якості енергетичних ресурсів (рис. 2.1, стор. 69), на наш погляд, вимагає доповнення та уточнення, оскільки у ньому не передбачена можливість залучення сторонніх енергоаудиторських та консалтингових організацій до реалізації конкретних кроків; незрозуміло яким чином розділяються повноваження та відповідальність між структурними підрозділами підприємства у межах одного кроку.

3. Заявлений методичний підхід до формування мотиваційного механізму енергозбереження на промисловому підприємстві (стор. 76-91) чітко не представлений у дисертації саме як методичний підхід щодо його етапів та методів. Проте пропозиції з мотивації мають економічне підґрунтя і безпосередній зв'язок з результатами використання енергетичних ресурсів. Також доцільно було б здійснити практичну реалізацію запропонованого механізму мотивації і навести її результати у дисертаційній роботі.

4. Достатньо обґрунтованим є розроблений науково-методичний підхід до багатокритеріальної оцінки інвестиційної привабливості проектів із енергозбереження на промислових підприємствах в умовах невизначеності. Проте доцільно було б до складу критеріїв привабливості включити такий критерій як інноваційність або інноваційний рівень пропозицій проекту, що може бути переважним в сучасних умовах. Крім того, серед критеріїв оцінки привабливості умови невизначеності через показники ризику явно не враховано (стор. 99-107).

5. Додаткових пояснень вимагає належність граничних числових значень 0,25; 0,5; 0,75 конкретній підмножині терм-множини наведеній на графічному зображенні відповідної функції належності (рис. 3.2, стор. 115).

6. Запропонована організаційна структура управління підприємством, орієнтована на енергозбереження (рис. 3.8, стор. 151) є дискусійною щодо впровадження служби енергоменеджменту, оскільки вона може бути ефективною тільки у структурі великих підприємств, продукція яких є енергомісткою або підприємств, які виробляють енергоресурси. В інших випадках функції цієї служби здатні виконувати фахівці енергетичної служби.

7. Автором наведена узагальнена схема планування та реалізації ефективної діяльності з енергозбереження, що складається з трьох основних етапів: планування, реалізації та контролю (рис. 3.9, стор. 156). На нашу думку, виокремлення елемента «моніторинг стану енергозбереження» на етапі контролю є недоречним. Предметом дискусії є дублювання функціонального навантаження, оскільки елемент «проведення енергетичного аудиту» вже включає в себе моніторинг.

Однак вказані недоліки і зауваження не носять принципового характеру та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи та не знижують її наукову і практичну цінність.

9. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам МОН України

Дисертаційна робота Овчаренка Д. М. «Наукові засади підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств» являє собою закінчену наукову працю, спрямовану на вирішення актуального науково-практичного завдання з формування нових та удосконалення і розвитку існуючих підходів до підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження.

Дисертаційна робота Овчаренка Дмитра Миколайовича є цілісним, завершеним, самостійно виконаним і логічно побудованим науковим дослідженням, результати якого мають наукову новизну і практичну значущість, є обґрунтованими і достовірними. Поставлені в роботі завдання виконані, а мета дослідження досягнута. Розроблення автором теоретико-методичного забезпечення і практичних рекомендацій щодо вирішення поставлених завдань має певне значення для розвитку сучасної теорії економіки та управління підприємствами. Особисті наукові праці та опубліковані у фахових виданнях роботи повністю містять винесені на захист наукові положення дисертації.

Дисертація і автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог. Висловлені зауваження не знижують позитивну оцінку дисертаційної роботи. Зміст автореферату відображає основні положення, що представлені в дисертації. В авторефераті містяться базові положення, результати і висновки дослідження, наведена наукова новизна та їх практична значимість.

Оцінюючи отримані в дисертаційній роботі науково обґрунтовані результати, їх експериментальну перевірку та впровадження, вважаю, що дисертація «Наукові засади підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств» за своїм змістом, оформленням, теоретичним обґрунтуванням, рівнем наукової новизни, обсягом проведених досліджень і прикладною значущістю розробок відповідає вимогам

пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19 липня 2015 року), а її автор – Овчаренко Дмитро Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економіки, організації
та планування діяльності підприємства
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,
доктор економічних наук, професор

О. М. Ястремська